

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

I.

Novem ¹⁾ Senecae tragoedias ante extinctas Romanorum litteras ²⁾ data opera homo aliquis non indoctus interpolavit. idem Octaviam praetextatam, primis Flaviorum temporibus scriptam, novem tragoediarum corpori iniunxit mutatique ordinis locum tenere iussit nonum ³⁾. qui cum ita opera sua functus esset, ut sanis ad arbitrium commutatis, corruptelis temeraria manu oblitteratis limate tandem et polite decurrentem versuum contextum lectoribus proponeret, factum est ut, quod fatum inter scriptores veteres non Seneca tulit unus, interpolata editio obtineret, genuina tantum non periret. quare grates de servata poetae manu habendae sunt viro erudito, quisquis fuit, qui unum saltem novem tragoediarum exemplar genuinum a communi exitio vindicavit. e quo codex Laurentianus 37, 13, quem Etruscum appellare post Gronovium consuemus (*E*), librique pendent duo quos ipse repperi et excussi Ambrosianus *D* 276 inf. (*M*) et Vaticanus lat. 1769 (*N*). reliqui tragoediarum codices cuncti interpolatae editionis (*A*) exemplaria sunt.

Atque ut primum vulgarium librorum fidem strictim — nam vix eget causa verbis — ad Etrusci fidem exigamus, non ubique in librorum turba veteris interpolatoris lectionem integram apparere consentaneum est; illorum enim magna pars aut novicias passim Italorum correcturas aut singulas Etrusci scripturas quacumque via derivatas in se receperunt, cum interea vetusta interpolatio subinde temporum iniuria in peius abiret. at perraro accidit ut difficile sit veteris interpolatoris a recentibus discernendi negotium. ille igitur plerumque artis leges Senecaeque morem tam perite secutus est, ut, nisi fons purus pateret, nobis non minus quam Lipsiis et Scaligeris versus solidi dimidiive ab

¹⁾ de recensendis Senecae tragoediis disserui in *Hermæ* vol. X p. 423 sq. ubi quae recte disputata sunt ea praeter minutiora quaedam hic repetere visum est.

²⁾ cf. Richter et Peiperi praef. p. IV. Usener. in *Mus. Rhea.* XXVIII p. 391. Habrucker. quaest. *Annaean.* p. 7.

³⁾ eundem qui novem tragoedias interpolavit Octaviam illis inseruisse probabiliter coniecisse mihi videor. nec minus verisimile est ut reliquas Octaviam quoque ab illo pertractatam et politam esse (cf. *Herm.* l. s. p. 439); quamquam argumenta quae ad persuasionem sufficiant non attuli.

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

2

DE RECENSENDIS TRAGOEDIIS.

illo confecti probati plerique forent; nec refutare, quod exemplo sit, valeremus *caerulum gregem Nereidum* quem ille *pervio regi Nereidum*, pervio scilicet imis in undis Amoris spiculis, substituit (Phaed. 336⁴). sed iam in talibus una valet Etrusci auctoritas nec immorari attinet in eis quibus nemo se decipi patitur. saepius fraudem adhuc ille criticorum industriae facit ubi locos re vera corruptos inventis suis oblimavit. qualia aut neglexerunt viri docti, ut Etrusci scripturas, quas pravas esse recte ille intellexisset, recipere; aut prae apertis Etrusci vitiis in interpolatoris correcturis adqueverunt. rei gravissimae exempla dabo pauca sed ad persuadendum ut puto apposita. Phoen. v. 106 Oedipus mori cupiens ensem postulat filiam:

*ensem parenti trade, sed notum nece
ensem paterna. tradis? an nati tenent
cum regno et illum? faciet, ubicumque est, opus.
ibi sit, relinquo. natus hunc habeat meus,
sed uterque.*

in hac Etrusci scriptura *opus facere* (v. 108) idem significare posse quod *suum opus facere* non probavit Gronovius; quod cum latinum non esse interpolator sensit, male corrigebat: *faciet ubicumque est scelus*. intactum reliquit *ibi sit*. quod sic stare non posse vidit Peiperus, sed infeliciter tentavit *illis relinquo*. in propatulo sita erit emendatio cum intellexeris *ibi sit* arte coniungendum esse cum eo quod praecedit *ubicumque est opus*. scribendum erat nimirum:

*facinore ubicumque est opus,
ibi sit: relinquo*⁵).

Troad. 503 quod antiquitus inepte traditum est:
*succede tumulo, nate. quid retro fugis
turrisque latebras spernis?*

inmutavit interpolator scribendo: *turpesque latebras*. quod non minus inepte Andromacha dicit antequam cognovit cur fugiat filiolus latebras. veram poetae manum Ambrosianus praebet: *tutasque latebras spernis*⁶)?

⁴) versus numeris notamus ante Peiperum et Richterum usitatis.

⁵) cf. Petron. p. 94, 12 B. (c. 80) *inter hanc miserorum dementiam infelicissimus puer tangebatur utriusque genua cum fletu petebatque suppliciter, ne Thebanum par humilis taberna spectaret neve sanguine mutuo pollueremus familiaritatis clarissimae sacra. quod si utique, exclamabat, facinore opus est, nudo ecce iugulum, convertite huc manus, imprimate mucrones.*

⁶) cf. Lucan. V, 743 *quorum tibi tuta latebra Lesbos erit*. VIII, 13 *tutus fatum celare latebris*. Sil. IV, 332 *tutasque petit* — *latebras*. XVII, 617 *inde petit retro montes tutasque latebras*.

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

Herc. Oet. 318 haec in interpolatis libris leguntur nutricis verba Deianiram a scelere deterrentis:

*rogos in istos terra consurget parens,
domusque soceri prima et Aetolum genus
sternetur omne; saxa iam dudum et faces
in te ferentur. vindicem tellus suum
defendet omnis e. q. s.*

nescio quid hic sibi velit terrae parentis consurrectio; sed scio illam, si quando consurrexerit, non singulas gentes domus mulierculas aggressuram, sed omnia susque deque habituram esse. iam vide unde parentem sibi suam interpolator edolaverit:

Angor. in istos terra consurget lares

sic Etruscus. quae verba adhuc sensu cassa ita emendanda esse patet ut comperiamus qualis terra fuerit quam *in istos lares* incessuram esse nutrix nuntiat. quae cum statim adiciat: *vindicem tellus suum defendet omnis*, priore loco tantum Herculis patriam nominare potuit. scribendum igitur:

Graiorum in istos terra consurget lares.

in eodem conloquio nutrix Deianiram consolatur praedicando in omnes puellas praeter ipsam brevi amore Herculem caluisse. v. 366:

*Arcadia nempe virgo Palladios choros
dum nectit, Auge, vim stupri passa excidit
nullamque amoris retinet Herculei notam.*

at Telephi matrem nullam amoris Herculei notam retinuisse audacter dictum est; nec sane ad rem: agitur enim de Herculis animo amicarum immemore. ad quam sententiam propius accedit Etrusci scriptura: *retinet Herculis notam*. quam vitio metrico purgaturus sensum, ut solebat, pessumdedit interpolator et invertit; reddere autem poetae debuit:

nullamque amoris Hercules retinet notam.

atque his quidem locis satis modeste officio suo corrector functus est; proterviosem eiusdem manum et saepe deprehendas et e. g. Phaed. 641; ubi cum scripserit Seneca, quod vidit Gronovius:

*intimis saevit ferus
visceribus ignis mersus,*

in Etrusco legitur: *intimis ferit ferus*. quod ulcus ut sanaret ille versum Phaedrae orationi solidum ex eiusdem tragoediae v. 279 sq. confictum intrusit scripsitque:

*intimas saevus vorat
penitus medullas atque per venas meat
visceribus ignis mersus.*

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

haec ostendunt, ne in eis quidem quae corrupte Etruscus praebet ullam esse vulgaris lectionis auctoritatem; Etrusci igitur corruptelas utique emendandas, nusquam recipiendas esse interpolatoris coniecturas, nisi aut verum ab illo inventum esse — id quod et perraro accidit nec saepe contingere potuit ei qui veritatis simulacrum quoddam, non veritatem sectaretur — aut Etrusci scripturam post interpolatoris operam vitium traxisse certa ratione constiterit. atque in universum quidem novem tragoediarum corpus, quale interpolatae editionis auctori ad manus fuit, non magis purum et integrum fuisse quam quale nostrae aetati servatum est, exemplis modo adlatis comperimus. easdem enim ille corruptelas tollere studebat quibus Etruscum inquinatum esse videmus. confirmatur illud vetustis codicis Parisini 8071 fragmentis (v. Richteri et Peiperi praef. p. xxiv sq.) in quibus vix quicquam rectius quam in Etrusco traditum est. at fieri non potuit quin per multas librariorum manus propagatus verborum contextus passim depravaretur; sic e. g. in nominibus propriis exarandis vel Etrusci librarium vel eius praecessores neglegentiores fuisse observamus. legimus enim in Etrusco, ut pauca adferam, Thy. 115 *terra (Lerna)*. Oed. 112 *phoebe (Thebe)* 233 *phoebis (Thebis)*. Troad. 247 *patriamque (Priamique)*. 923 *mille navium (Menelaum)*. Ag. 173 *alio (Aulis)*. praecipue et hoc et omne depravationis genus in Hercule Oetaeo grassatum est, quam in Etrusco non modo multo magis quam ceteras corruptam, sed etiam singulis versibus non paucis et duobus maioris ambitus locis mancam legimus. ac propriam quandam in hac tragoedia transcribenda oscitantiae et socordiae methodum librarium secutus est. nempe persaepe genuinas voces eliminavit aliis ex eodem versu sive ex antecedentibus sequentibusve in illarum locum inductis. sic 1174 *superique quondam dexterarum testes meae A dexterarum quondam meae E*. 1228 *nec ossa durant ipsa A durant ossa E*. 1473 *lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi e. q. s. A hanc summam mihi E*. 1776 *quem parere rursus Herculem possum Iovi A quem parere possum E*. 1148 *spolium tibi pro tui ex 1147, deinde 1149 faciat pro fiat ex 1148 et multa eius generis*.

praeterea autem in hac ceterisque tragoediis quaedam ad arbitrium immutata videntur. ut Herc. fur. 1238 (*saepe error ingens sceleris obtinuit locum*) in *E* legimus *semper furor ingens*: qualia videlicet librario aliud agenti exciderunt. item cum in vetustiore quodam libro singulis vocibus hic illic aliae superscriptae essent idem vel simile quid significantes, postea illae sive cum genuinis coniunctae sive illarum loco verborum contextum inva-

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

DE RECENSENDIS TRAGOEDIIS.

5

serunt; ut Phoen. 47 *mortemque totam recipe admitte*. Hf. 684 *Maeander undis errat ludit*. Tro. 1166 *maria — repetat securam classis pro secet* contra numeros. accidit etiam ut alius generis interpretamenta versibus adscriberentur, ut Ag. 932 *etsi timendum caesus Agamemnon docet A timendum quid sit Ag. docet E* 970 *iustae parenti satis A dixi p. s. E Thy. 907 miserum (virum) videre nolo*. Tro. 135 *bis pulsari (vidit) Dardana Graio moenia ferro*. qualia cum in interpolationum numero vix habenda videantur, quaedam tamen inveniuntur quae releganda sunt unde malam pedem intulerunt. sic Phaed. 264 *haud quisquam ad vitam facile revocari potest* versus interpolatus exulat in plerisque interpolati generis codicibus; nec Thy. 389 (*rex est qui cupiet nihil*) ab A alienus video qua ratione cum antecedente (*rex est qui metuit nihil*) conciliari possit. denique uno saltem loco accidit, ut varia lectio ex interpolata editione sumpta et in Etrusci archetypo adnotata genuinae vocis locum insederit. Agam. 741 haec sunt furentis Cassandrae verba ut in editionibus circumferuntur:

*quid me vocatis sospitem solam e meis,
umbrae meorum? te sequor, tota pater*

Troia sepulta. frater auxilium Phrygum e. q. s.

sic codices vulgares, praeterquam quod nonnulli cum Etrusco *Troia sepulte* legunt. neque esset cur scripturam istam reprehenderemus, nisi ita haec in E scripta essent:

— *umbrae meorum. testis vel tota pater
Troia sepulte.*

statim apparet *vel tota* variam lectionem esse ad *testis* adscriptam et in verborum contextum falso inlatam, unde expulit, quod genuinum est, *te sequor*. interpolator cum haec verba: *te sequor testis pater Troia sepulte* corrupta esse videret, suam versui medelam adhibuit. at debuit hoc poetae restituere:

te sequor testis, pater,

Troiae sepultae.

Haec fere sunt in quibus Etruscum ab illo novem tragoediarum exemplari quale interpolatae editionis auctori ante oculos fuit degenerasse cognoscimus; in quibus cum interpolatorum codicum ope non possit careri, utique sequitur interpolatam lectionem cum Etrusco conferendam, nusquam vero ab Etrusci corruptelis ad scripturas vulgares confugiendum esse, nisi veram in eis poetae manum certa ratione agnoveris. itaque in recipienda ea novem tragoediarum forma, quae interpolatori veteri praesto erat, harum tragoediarum recensio absolvitur; ulterius progressu emendatoris opera suscipienda est.

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

In hoc recensoris officio profecisse aliquid mihi videbar, cum duorum codicum genuinam lectionem prae se ferentium auxilio fidem eius librarii qui Etruscum codicem exaravit aestimari posse mihi persuasissem. Ambrosianum enim et Vaticanum ex Etrusci gemello pendere, illorum igitur et Etrusci lectione inter se comparata communem archetypum restitui pro certo habui et explorato. qua de re quamquam aliter statuendum video postquam ipse Etruscum codicem excussi, tamen libris illis accurate describendis et cum Etrusco conferendis supersedere nec volo nec debeo.

Mediolani in bibliotheca Ambrosiana tragoediarum codex asservatur saeculi XIV membranaceus oblongae formae quodequinquaginta foliorum (quinionum quattuor, octo unius senionis foliorum) binarum columnarum sexagenorum quaternorum versuum, manibus tribus aetate aequalibus exaratus (1. quin. I ad IV med. [HO. 38]; 2. ad sen. fol. 4 [Oct. 43]; 3. ad finem), quem recentis aevi neminem legisse foliorum margines docebant partim situ pridem cohaerentes. mihi *M* audit, catalogo bibliothecae *D* 276 *inf.* continet Etrusci ordine et nominibus novem tragoedias, Octavia in fine adiecta, cuius nomen *Ottaviâ* scriptum codicem in Italia compositum esse docet. septem tragoediarum versus verbaque cum genuina editione consentiunt: cum interpolata Phoenissae et Medae prior pars.

et hunc codicem ipse excussi et tertium genuinae editionis exemplar (*N*), quod continetur foliis 197^v ad finem codicis Vaticani 1769; leguntur in eo tua manu scripta Quintiliani declamationes (f. 1—48^v), Senecae opera philosophica, insertis inter libros de providentia et de ira Senecae 'de civilibus causis ad Novatum' libris X (f. 66^v—80^r), sententiae metricae et pedestres (f. 192^r—195^v), minora quaedam, tragoediae. membranaceus est saeculi XIV formae oblongae foliorum 246 binarum columnarum sexagenorum binorum versuum. in tragoediarum ordine nominibus specie cum Ambrosiano conspirat, praeterquam quod Phoenissas et *Oedipi* nomine inscribit et post *Oedipum* collocat. interpolatae lectionis Phoenissas et Medeam, in fine adhaerentem habet Octaviam. sed dubitandi spatium non concedit tragoediarum titulus:

*Marci Iulii Annaei Senecae tragoediae novem. hercules.
troades. phenissa medea. phaedra. oedipus. agamenon
thiestes. hercules. octavia. feliciter incipiunt.
Iuno.*

non computavit librarius nomina: nam decem sunt. genuinus igitur numerus est, non mutatus adiecta Octavia. adscribam

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

sic libri vulgares recte cum *M*; *dulce maerentes resonares gentes E dulce lamentis et maerentes resonare gentes N.*

Agam. 173 *Aulis AM alio EM v. l. Aulis alio N.*

507 *ars cessit malis EM in magnis malis AM v. l. ars in magnis malis N.*

551 *pepulerunt gradu E (ex 549) mitti dextera A mitti dextra gradu MN.*

HO 636 *donet A ponit EM podonet N.*

his exemplis satis constare credo, comparanda duorum apographorum lectione codicem archetypum ita restitui, ut ne intricatioribus quidem locis dubitari possit, quid in communi fonte extiterit. codicem Σ autem olim comprobare studui ex Etrusci archetypo et ipsum pendere. qua de re primam mihi dubitationem iniecit Etrusci cum illo in minutissimis quoque rebus consensus multo frequentior quam ex Peiperi et Richteri editione cognosci poterat ac fere constans. quem tamen ad communem quoque originem plerumque referri posse patet, quamquam restituendo exemplari eisdem quibus Etruscus vitiis scatente nihil iuvamur. omnino autem de tam subtilibus nec raro ambiguis in hac quaestione momentis agitur, ut explicatius exponendum videatur qua ratione Etrusci gemellus ab eiusdem progenie discerni queat.

atque universas codicis Σ , sive mavis codicum *M* et *N* inter se comparatorum scripturas, veras falsasque, ita disponere possumus, ut primum de codicis Σ cum *E* contra *A*, deinde de eiusdem cum *A* contra *E* consensu, denique de propriis codicis Σ scripturis agamus. primum igitur quae cum *E* communia habet fere omnia ad communem fontem referri posse diximus, etiam minutissima quaeque, ut Med. 853 *caecatus pro citatus*, 865 *gangeticum pro gangeticum*, 969 *relinquere pro relinque et*, vel quam maxime propria, ut in versibus distribuendis errores Oed. 474 sq. Tro. 492 et similia. idem de eis quoque contendere potest quae ex corruptelis in Etrusco comparentibus magis depravata esse constat; ut Tro. 167 *edoce E et doce M (reduces)*. 1011 *lenius E levius Σ (lentius)*. 1121 *tumultum E tumutum N (tumulum)*. Phaed. 28 *flius E fluis N filius M (Phlyeus)*. Oed. 829 *perituro E perituro M (petitur)*. Med. 913 *exitum E exitum N (exitium)*. HO 1098 *parcat E pareat Σ (Parcas)*. 1443 *affluat E affluit N affluit M (afflabat)*. 1448 *ille E illa Σ (Hylle)*. 1975 *discet EN discedet M (decet)*. alia vero eundem explicatum non admittunt. nam certo quodam genere corruptelarum genere Etrusci archetypum discimus et maiusculis litteris et verbis inter se nondum

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

segregatis exaratum fuisse. alterum corruptelae docent quales sunt Tro. 1160 *egeus (coetus)*. Oed. 1038 *fligere (eligere)*. Thy. 810 *feruitur (struitur)*. Agam. 538 *magis (Aiacis)*. Med. 655 *morsus (Mopsus)*; alterum innumeris errores verbis male diiunctis orti, ut Phoen. 341 *frigiamque flammam et eterias tali soli (frugemque flamma metite natalis soli)*. Hf. 18 *mundus puellas fert. anobis lac egent (mundus puellae sarta gnosiaca gerit)*. iam si librarii maiusculas litteras non recte transferentis errores Etrusco cum Σ communes esse videas, ut HO 379 *galatam EM (gnatam)*. Med. 977 *perpenda EN (perdenda)*. Tro. 533 *caecus EΣ (Calchas, Calcas)*. Hf. 1123 *vili EΣ (ulti)*. Agam. 81 *faciunt EM v. l. (fugiunt)*, hunc consensum e communi fonte repetere dubitabis; magis etiam cum eius generis menda in peius abiisse cognoveris, ut Phaed. 505 ex *Alphei (ALFEI)* in *E* factum est *ale et*⁸⁾, in *N* post *Alphei* erasum est *et*. eodem refero Tro. 607 *Danai dic EM Danaydie N (Danaidae)* et 633 *sicre E scire NM v. l. (sero A, sed scribendum saepe*⁹⁾). item si in Σ non aliter quam in Etrusco coniungenda male diremta esse, secernenda male cohaerere animadvertas, haec uni Etrusci librario imputanda esse iudicabis. cf. Hf. 916 *nobilis dircenaq; EN (Dircen aquae)*. 963 *recipi sed EΣ (recipis et)*. Agam. 298 *sub rupe reductus EM (subripere doctus)*. Phaed. 148 *perpetua in EΣ (perpetuam)*. Oed. 433 *eden ope depulsavit EΣ (Edoni pede pulsavit)*. Med. 899 *haustu citatum EN (haud usitatum)*. HO 1180 *turpe scelus EM (turpes colus)*. 1866 *quid amplius EΣ (quidam plus)*. 1954 *Pluto niger EM (Pluton iter)*. addam alias Etrusci scripturas in Σ magis etiam a pristina specie deflexas. Phaed. 1068 *freni sequi E frenis sequi N (frenis equi)*. Oed. 351 *terrore scient E terrores scient N (terrores cient)*. 773 *explicet rores E explicet rores N (explica errores)*. 1034 *socer e stuprum E saepe est stuprum Σ (socer est utrum)*. HO 1230 *pestis at est E pestis adest Σ (pesti sat est)*. 589 recte in archetypo scriptum erat *gracilisque gradu serperet aequo*; in Etrusco legitur *gradusæper et aequo* compendio litterae *r* alias non usitato; *N* vero praebet *gracilisque gradus semper et aequo*; *M*: *g. gradu aequo semper* et in margine: *gratiliq; gradu serperet aequo*, quod correctori deberi apertum est, nisi quis cum Peipero mare fluere opinetur.

⁸⁾ sic Tro. 817 ex *Phthie (FTHIE)* factum est *et hie*.

⁹⁾ *utinam timerem; solitus ex longo est metus. dediscit animus saepe quod didicit diu i. e. ita saepe ad aliquam rem animus insuescit, ut eiusdem conscius sibi esse desinat: tam diu timere didici, ut didicerim.*

Cambridge University Press

978-1-108-01306-2 - L. Annaei Senecae Tragoediae, Volume 1

Edited by Friedrich Leo

Excerpt

[More information](#)

deinceps quae Σ cum *A* communia habet ab Etrusco diversa, ea omnia correctori tribui possunt, dummodo illum non temere officio functum esse sumas. haud raro enim in eisdem versibus Etrusci corruptelas eliminavit in quibus quae ab illo recte contra *A* tradita essent reliquit. pertinent autem huc lacunae quoque, quas in Hercule Oetaeo potissimum Etruscus passus est, omnes praeter versum 1750 merito omissum in Σ expletas, in eis quadraginta duorum versuum locus alterque triginta trium; quo certissime comprobari videbatur codicem Σ non ex Etrusco pendere. at in versibus amplius centum ex archetypo nondum decurtato transcriptis in corruptissima et istis quoque in versibus satis corrupta fabula multa deberent rectius vel saltem aliter tradita esse quam in vulgaribus libris circumferuntur. sed tantum abest ut interpolatorum codicum corruptelae tollantur, ut cum deterioribus libris loci isti plerumque consentiant, cum talibus scilicet quale in Phoenissis Medaeaeque parte priori codicis Σ exemplar est. v. 407—439 omnino cum interpolatis facit praeter v. 431: *si coniuges expellit (sic coniuges A)*; sed v. 411 *viva 415 concepto 422 etholia*. in altero maioris ambitus loco 1564—1606 (nam in vv. 182—224, quos primo omissos proprio folio postea scriptos Etrusci librarius servavit omnino Σ cum *E* consentit) cum nonnulla ab Italis correctata sint, nihil proprium Σ habet praeter omissos vv. 1578. 79, iure quidem omissos illos sed non ex auctoritate vetusta, cuius praeterea nulla extant vestigia: 1570 *recepti* cum Gothano et Moguntiaco (*recepto*); 1572 *tamen M* cum Rehdigerano (*tantum*); 1576 *veniunt* cum Gothano (*venient*); 1584 *discedet (descendet)*; 1590 *habeatne ulla (habeat nec ulla A habeat nulla Mogunt. ; horreat nulla recte Lipsius)*; 1591 *potest (putet Mogunt. recte)*; 1595 *heu* cum Melisseo omissio in fine verbo (ut Rehdig. et Goth.); 1604 *humilisque* cum Gothano (*humerisque*). praeterea v. 1438 (*video nitentem regiam*) cum Gothano Σ *intentam* praebet (*intensam* Melisseus); 1469 cum aliis (e. g. Laurent. 37, 6) *extulit*, ubi ceteri *expulit* legunt et *expuit* recte a Delrio emendatum est. haec satis mihi comprobare videntur versus istos non ex optimo fonte fluxisse sed ex interpolato codice a correctore suppletos esse; nec impedit quod versum 1755 ab Etrusco iure omissum et ipse omittit, cum v. 1753 iniuria omissum reducerit; nec denique quod v. 1809 fortasse recte praebet *quis memor vivitui (vivet A)* et 1810 rectissime *omne iam ingratum est genus (nam A)*: nam talia ipsi correctoris ingenio tribui posse statim intellegemus.

postremo enim de scripturis codici Σ propriis disserendum